

INGLIZ TILINI O'RGATISHDA FOYDALANILADIGAN ZAMONAVIY USULLAR

Mashkurova Munira Abdurahmon qizi
O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti
Sharq filologiyasi fakulteti 3-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada hozirdagi jahon tiliga aylanib borayotgan til – ingliz tilini o'qitishda zamonaviy usullardan foydalanish haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Ingliz tili, o'qituvchi, metod, xorijiy til, . Shexter usuli, Dragunkin usuli, Pimsler usuli.*

XX asrning oxiriga kelib, ingliz tilida jahon ahamiyatiga ega til maqomi nihoyat mustahkamlandi. Bugungi kunda xorijiy tillarni bilish ko'nikmasi professionl ta'limning ajralmas qismlaridan biri bo'lib bormoqda. Turli sohalardagi mutaxassislarda chet ellik hamkorlar bilan hamkorlik qilish ko'rsatkichi yuqori bo'lganligi sababli, ularda til o'rganishga bo'lgan talab yuqoridir. Zamonaviy jamiyatda chet tillari kasbiy ta'limning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Bunday bilimlarni insonlar dastlab maktab, kollej, litsey, keyinchalik institutlarda, o'quv kurslarida yoki mustaqil ravishda xorijiy tilni o'rganishga yordam beruvchi asosiy ma'lumot to'plamlari bilan tanishgan holda o'rganadilar.

O'qituvchining vazifasi har bir talaba uchun tilni amaliy o'zlashtirish uchun sharoit yaratish, har bir o'quvchiga o'z faolligini, ijodkorligini namoyish etishiga imkon beradigan shunday o'qitish usullarini tanlashdir. O'qituvchining vazifasi chet tillarini o'qitish jarayonida talabaning bilish faoliyatini faollashtirishdir. Hamkorlikda o'rganish, loyiha metodikasi, yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish, Internetresurslar kabi zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirishga yordam beradi, bolalarning qobiliyatlari, ularning o'rganish darajasini hisobga olgan holda o'qitishning individualizatsiyasi va farqlanishini ta'minlaydi. Chet tili darslarida kompyuterni o'qitish dasturlari bilan ishlash shakllariga quyidagilar kiradi: so'z boyligini o'rganish; talaffuz qilishni mashq qilish; dialogik va monologik nutqni o'rgatish; yozishni o'rgatish; grammatik hodisalarni ishlab chiqish. Internet-resurslardan foydalanish imkoniyatlari juda katta. Global Internet dunyoning istalgan nuqtasida joylashgan talabalar va o'qituvchilar uchun zarur bo'lgan har qanday ma'lumotni olish uchun sharoit yaratadi: mintaqaviy geografik materiallar, yoshlar hayotidagi yangiliklar, gazeta va jurnallardan maqolalar va boshqalar. Darslarda ingliz tilida Internet yordamida bir qator didaktik muammolarni hal qilish mumkin: global tarmoq materiallaridan foydalanib o'qish ko'nikma va malakalarini shakllantirish; maktab o'quvchilarining yozish qobiliyatini oshirish; talabalarning so'z boyligini to'ldirish; talabalarning ingliz tilini o'rganish motivatsiyasini shakllantirish. Bundan tashqari, bu ish maktab o'quvchilarining ufqini kengaytirish, ingliz tilida so'zlashadigan mamlakatlarda tengdoshlari bilan

ishbilarmonlik munosabatlari va aloqalarini o'rnatish va qo'llab-quvvatlash uchun Internet-texnologiyalar imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan.

Til asosiy aloqa vositasidir, usiz inson jamiyatining borligi va rivojlanishini tasavvur qilish qiyin. Bugungi kunda bizning dunyomizda ijtimoiy munosabatlarda katta o'zgarishlar bo'layotgan bir pallada aloqa axborot vositalari (axborot texnologiyalari) o'quvchilarning kommunikativ malakasini oshirishni talab qiladi, ular muloqotning boshqa ishtirokchilari bilan o'zaro muloqot qilish jarayonida turli vaziyatlarda fikrlarni almashishi, til va so'zlashuv normalarini to'g'ri ishlatishi taqazo etadi. Bunday sharoitda, xorijiy tilning asosiy maqsadi kommunikativ qobiliyatni shakllantirishdir, ya'ni chet tilida shaxslararo va madaniyatlararo muloqotni amalga oshirishni talab etiladi. Yigirmanchi asrning oxiriga kelib, ingliz tilida jahon ahamiyatiga ega til maqomi nihoyat mustahkamlandi. Dunyoning aksariyat maktablarida uni o'rganish majburiy bo'lib qoldi va o'qitish metodikasi sakrash va chegaralar bilan rivojlana boshladi. Ingliz tilini mustaqil o'rganishning birinchi usuli paydo bo'lishiga sabab bo'lgan kurslarga borish hammaning ham imkoniyatiga ega emas. Keyinchalik, ko'plab mualliflar ingliz tilini o'rganishning samarali dasturini mustaqil ravishda yaratishga harakat qilishdi, ammo biz eng mashhur 4 tasiga e'tibor qaratamiz.

1. Shekter usuli Ingliz tilini o'rganishning bu usuli "nazariyadan amaliyotga" klassik modelga emas, balki teskari, tabiiyroq idrok tizimiga asoslanadi. Bu ona tilimizni qanday o'rganishimizga juda o'xshaydi. Muallif yosh bolalar qanday gapirishni o'rganishiga misol keltiradi - axir, hech kim ularga jumlar, holatlar va nutq qismlarini qurish qoidalarini tushuntirmaydi. Xuddi shu tarzda Igor Yuryevich Shekter ingliz tilini o'rganishni taklif qiladi. Ingliz tilini o'rganishning zamonaviy usulining mohiyati shundan iboratki, birinchi darsdanoq o'quvchilarga ma'lum bir vazifa qo'yiladi, masalan, suhbatdoshning kasbini o'rganish. Bundan tashqari, barcha talabalar "etyudlar" deb ataladigan narsalarni o'ynaydilar, bu erda ular turli rollarda harakat qilishadi va muammoni hal qilishga harakat qilishadi. Tilni bilish darajasi taxminan bir xil bo'lgan odamlar o'rtasida muloqot sodir bo'lganligi sababli, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi muloqotda paydo bo'ladigan xorijiy nutqdan foydalanish qo'rquvi yo'qoladi. Ingliz tilining ushbu texnikasi uch bosqichdan iborat: birinchisida leksik birliklar, so'zlar va iboralar beriladi, shundan keyingina ikkinchi va uchinchi bosqichda grammatik va sintaktik tuzilmalardan foydalanish tuzatiladi. Tizim o'z samaradorligini bir necha bor tasdiqladi va hozirgi vaqtda pedagogik psixologlar nuqtai nazaridan eng muvaffaqiyatlilaridan biri hisoblanadi.

2. Pimsler usuli Doktor Pol Pimsler nafaqat ma'lumotni idrok etish, balki uni qayta ishlab chiqarish uchun ham mo'ljallangan o'ttiz daqiqalik darslarning maxsus tizimini ishlab chiqdi. Har bir dars ikki kishi tomonidan aytiladi: bizning hamyurtimiz va ona ingliz tilida so'zlashuvchi. Buning yordamida hamda maxsus yodlash texnologiyasi tufayli har bir o'quvchi har bir dars uchun ingliz tilidagi yuzlab so'z va iboralarni o'rganadi. Darsning mohiyati ma'ruzachilar tomonidan aytiladigan

topshiriqlarni ketma-ket bajarishdir. Texnikaning shubhasiz afzalliklari uning harakatchanligini o'z ichiga oladi - siz istalgan joyda audio vazifalarni bajarishingiz mumkin: tiqilinchda turganingizda, ishga ketayotganingizda, uchrashuvga ketayotganda metroda yoki yotishdan oldin yotoqda yotganingizda. Salbiy tomoni yuqori sifatli talaffuz va bilimlarni o'zlashtirish testining yo'qligi bo'ladi.

3. Dragunkin usuli Aleksandr Nikolaevich Dragunkin tizimining o'ziga xos xususiyati har qanday chet tilini o'rganishda ona rus tiliga yo'naltirilganlikdir. Juda jasorat bilan ingliz tilini sodda deb atagan muallif, uning ildizlari qadimgi rus tiliga, ayniqsa grammatik zamon tizimiga borib taqalishini ta'kidlaydi. Dragunkin kursi talabalari rus harflarida transkripsiya qilingan yangi so'zlarni o'rganadilar va grammatik konstruktsiyalar bizga maktabdan ma'lum bo'lgan 12 zamonga emas, balki o'tmish, hozirgi, kelajak va ularning o'zgarishiga bo'linadi. Aleksandr Nikolaevichning o'z maktablari tarmog'i bor, unda siz uch turdagi kurslarni o'zlashtirishingiz mumkin: asosiy, qisqa va suhbat. Mustaqil ta'lim uchun tilshunosning til o'rganishga innovatsion yondashuvini o'z ichiga olgan "A Little Leap into English" kitobi taklif etiladi. Uning tizimidan foydalanib, siz ingliz tilidagi fe'llarning ishlatilishini osongina tushunishingiz, maqolalardan foydalanish qoidalarini yodlashingiz va jummalarni qurishning asosiy tamoyillarini osongina o'zlashtirishingiz mumkin. Shunga qaramay, Dragunkin usuli ko'plab salbiy sharhlarga ega, ular talaffuzni va nazariy bilimlarning etarli emasligini tanqid qiladi.

4. Petrov usuli Dmitriy Petrovning aytishicha, ingliz tilini 16 soatda o'rganishingiz mumkin. To'g'ri, muallif yana bir bor aniqlaydiki, biz Buyuk Britaniyada tug'ilgan fuqaro darajasida tilni o'zlashtirish haqida emas, balki asosiy bilimlar haqida gapiramiz. Uning darslari ingliz tilida so'zlashadigan muhitga tushib qolish sharoitida omon qolish, sizning ehtiyojlaringizni tushuntirish va javobni tushunish uchun etarli.

Hozirgi vaqtda aloqa, interaktivlik, muloqotning haqiqiyliigi, madaniy sharoitda tilni o'rganish, ta'limning avtonomligi va insonparvarligi masalalariga ustuvor ahamiyat berilmoqda. Ushbu tamoyillar madaniyatlararo kompetentsiyani kommunikativ qobiliyatning tarkibiy qismi sifatida rivojlantirishga imkon beradi. Chet tillarni o'qitishning yakuniy maqsadi chet tilidagi muhitda erkin yo'nalishni va turli vaziyatlarda etarli darajada javob berish qobiliyatini o'rgatishdir, ya'ni aloqa. Bugungi kunda Internet resurslaridan foydalangan holda yangi usullar an'anaviy chet tillarini o'qitishga qarshi. Chet tilida muloqotni o'rgatish uchun siz materialni o'rganishni rag'batlantiradigan va etarli xulq-atvorni rivojlantiradigan haqiqiy, haqiqiy hayotiy vaziyatlarni yaratishingiz kerak (ya'ni aloqa haqiqiyliigi printsiipi deb ataladi). Yangi texnologiyalar, xususan Internet ushbu xatoni tuzatishga harakat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Johnson, K. E. The Sociocultural Turn and Its Challenges for Second Language Teacher Education. // TESOL Quarterly., – London., 2006.

2. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London., 2001.

3. Пассов Э. И. Общительный метод обучения иностранного разговора. – Москва., 198